

انگیزش تحصیلی در نظام های آموزشی

دسترسی آزاد

<https://journal.afagh.ac.ir>

شماره ۳، دوره ۱، ۱۴۰۴

نقش پیش‌بینی‌کننده هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی در عاطفه مثبت دانش-

آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه

ثریا میرخان^{۱*}، علی مصطفایی^۲

۱. کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور واحد مهاباد، مهاباد، ایران.

Email: mirkhansoraya@gmail.com

۲. استادیار، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور واحد مهاباد، مهاباد، ایران.

چکیده

دانش‌آموزان در محیط مدرسه نیازمند تجربه احساسات و عواطف مثبت هستند تا سازگاری بیشتری در مدرسه داشته باشند؛ براین اساس، پژوهش حاضر با هدف نقش پیش‌بینی‌کننده هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی در عاطفه مثبت دانش‌آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه انجام شده است. پژوهش حاضر از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه بخش سیلوانا در نیمسال دوم ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به تعداد ۸۲۲ نفر را شامل می‌گردد. تعداد ۲۶۲ دانش‌آموز دختر دوره اول مقطع متوسطه بخش سیلوانا با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و پرسشنامه‌های عاطفه مثبت پاناس (۱۹۸۸) و پرسشنامه هیجانات تحصیلی پکران و همکاران (۲۰۰۲) را تکمیل نمودند. داده‌ها با ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد که بین هیجان‌های مثبت تحصیلی ($p < 0/01$) با عواطف مثبت رابطه مثبت و بین هیجان‌های منفی تحصیلی ($p < 0/05$) با عواطف مثبت دانش‌آموزان رابطه منفی وجود داشت. همچنین نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد متغیرهای پژوهش توانستند ۱۳ درصد از واریانس عاطفه مثبت دانش‌آموزان دختر را پیش‌بینی کنند. با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان گفت هیجان‌های تحصیلی مثبت و منفی در افزایش و کاهش عاطفه مثبت دانش‌آموزان دختر نقش دارند و می‌توان از طریق آموزش‌های لازم و تجربه هیجان‌های مثبت تحصیلی به ارتقاء عاطفه مثبت دانش‌آموزان کمک نمود.

واژگان کلیدی: هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی، عاطفه مثبت، دانش‌آموزان دختر

۱. مقدمه

رشد و ارتقاء نظام آموزش و پرورش در ایران، نیازمند توجه به ابعاد روانی-عاطفی در دانش‌آموزان است، چرا که از مهمترین علل و عوامل در بهبود وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان و جذب آنها در فرایند تحصیلی، عاطفه مثبت^۱ است. مطالعاتی که در زمینه ساختار عاطفی انجام گرفته است، به نحو ثابت به دو بعد مسلط دست یافته‌اند. این دو بعد در تحلیل‌های عاملی روی ابزارهای خودسنجی خلق انجام می‌گیرند (فردریکسون^۲، ۲۰۲۳). واتسون^۳، کلارک^۴ و تلگن^۵ (۱۹۸۵؛ به نقل از عباسی، عسکرپور کبیر و غریبی، ۱۳۹۸) شواهد مربوط به عاطفه را خلاصه و الگوی دو عاملی عاطفه را ارائه داده‌اند. برخی محققان ابعاد چرخش نداده را ترجیح می‌دهند. عامل‌هایی که به این ترتیب ظاهر می‌شوند، «دلپذیر-نادلپذیر^۶» و «برپایی^۷» نامیده می‌شود؛ اما در ادبیات پژوهشی این زمینه، ابعادی که از چرخش وارماکس به دست می‌آید و با نام‌های «عاطفه مثبت» و «عاطفه منفی» خوانده می‌شوند، مقبولیت بیشتری یافته‌اند. واتسون و همکاران (۱۹۹۹) مشخص ساختند که عاطفه مثبت به نحو پایدار با خلق و علایم افسردگی همبستگی منفی دارد. آن‌ها خصایص افراد دارای عاطفه مثبت بالا را فعال، سرخوش، پرشور، هیجان‌خواه و قوی ذکر کرده‌اند. عاطفه مثبت یکی از مؤلفه‌های اساسی سلامت روانی و بهزیستی روان‌شناختی است که نقش مهمی در افزایش انعطاف‌پذیری، تاب‌آوری و کیفیت روابط اجتماعی ایفا می‌کند. پژوهش‌های جدید نشان می‌دهند که تجربه و ابراز عاطفه مثبت نه تنها با سطوح پایین‌تری از استرس و افسردگی مرتبط است، بلکه می‌تواند به بهبود عملکرد شناختی و ارتقاء سلامت جسمانی نیز منجر شود (فردریکسون، ۲۰۲۳). به‌ویژه، نظریه گسترش و ساخت عاطفه مثبت^۸ که اخیراً با داده‌های نوروساینس به‌روزرسانی شده است، بیان می‌کند که عاطفه مثبت باعث گسترش دامنه توجه و اندیشه فرد شده و منابع روان‌شناختی پایداری را در بلندمدت ایجاد می‌کند (کوک و فردریکسون^۹، ۲۰۲۳). طبق نظریه کنترل عاطفی (چیت^{۱۰} و اسلوسارچیک^{۱۱}، ۲۰۰۵)، افراد در موقعیت‌های مختلف همسو با گرایش‌ها و حتی حالات عاطفی خود به موقعیت‌ها پاسخ می‌دهند. عاطفه مثبت شامل احساسات و هیجانات مثبت مانند (لذت، شمع، خرسندی، غرور) می‌باشد و عاطفه منفی شامل احساسات و هیجانات منفی مانند (گناه، شرم، غمگنی، اضطراب و نگرانی، خشم و تنش) می‌باشد (جانسون^{۱۲} و کروگر^{۱۳}، ۲۰۰۶؛ نقل از سیتام، ۱۳۹۶).

مطالعات جدید حاکی از است که سطح عاطفه مثبت توسط متغیرهای مختلفی چه به صورت توصیفی و چه تحت تاثیر مداخلات روان‌شناختی ارتقاء می‌یابد (نف و گرم^{۱۴}، ۲۰۲۳) که می‌توان به هیجان‌های تحصیلی به عنوان یک عامل مهم اشاره نمود. موضوع هیجان‌های تحصیلی به تازگی در ادبیات پژوهشی روان‌شناسی تربیتی مطرح و مورد توجه پژوهشگران و صاحب‌نظران حوزه تربیتی قرار گرفته‌اند (مرادیان، عالیپور و زغبی قناد، ۱۳۹۸). پکران و همکاران (۲۰۰۲) در تعریف هیجان‌های تحصیلی بیان کردند که هیجان‌هایی که مستقیماً با یادگیری، کلاس درس، آموزش و پیشرفت مرتبط باشند، هیجان‌های تحصیلی نامیده می‌شوند.

هیجان‌های تحصیلی به دو بعد مثبت و منفی تقسیم می‌گردد. هیجان‌های تحصیلی مثبت شامل، امیدواری، لذت و غرور و هیجان‌های تحصیلی منفی شامل خشم، خستگی، ناامیدی، شرم و اضطراب می‌باشند (پکران و همکاران، ۲۰۱۴). ارتقاء هیجانات مثبت در دانش‌آموزان یک چالش مهم برای مدیران، معلمان و والدین در تلاش برای ایجاد سرمایه روان‌شناختی است که به نوبه خود ممکن است منجر به

1. Affect

2. Fredrickson

3. Watson

4. Clark

5. Tellegen

6. Pleasantness/Un Pleasantness

7. Arousal

8. Broaden-and-Build Theory

9. Kok

10. Chebat.

11. Slusarczyk

12. Johnson

13. Krueger

14. Neff & Germer

عملکرد تحصیلی بالاتر شود (کارمونا- هالتی و همکاران، ۲۰۱۹). هیجان تحصیلی عامل نیرومندی برای لذت از کلاس است و اثر مثبت نیرومندی بر بهزیستی می‌گذارد و یکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های آن است (سبتام، ۱۳۹۶).

در این راستا، نتایج مطالعه عرب‌زاده (۱۳۹۸) حاکی از آن بود که خود تفسیری وابسته و هیجان‌ات تحصیلی مثبت می‌توانند سازگاری تحصیلی دانشجویان را به طور مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی کنند. همچنین سالسایا و همکاران (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای نشان داد که ارزیابی مجدد شناختی خرده مقیاس و تنظیم هیجان‌ات با سازگاری تحصیلی رابطه مثبت داشت. کارمونا- هالتی و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی نشان دادند که سرمایه روانشناختی و تعامل تحصیلی واسطه رابطه بین هیجان‌ات مثبت و عملکرد تحصیلی (GPA) می‌باشند. در پژوهشی دیگر نیز، سکار^۱ و لاورنس^۲ (۲۰۱۶) نشان داد بین سازگاری عاطفی، اجتماعی، تحصیلی دانش‌آموزان با پیشرفت تحصیلی آنها رابطه معناداری دارد. ویلاویسنسیو^۳ و برناردو^۴ (۲۰۱۳) نیز بیان کردند هیجان‌های مثبت با دامنه‌ای از متغیرهای مرتبط با انگیزش از جمله باور به شایستگی، تمایل به مطالعه، تلاش، سازگاری و خودتنظیمی همراه است.

با توجه به اینکه داشتن عواطف مثبت در دانش‌آموزان می‌تواند زیربنای رشد و شکوفایی بیشتر، رضایت از حضور در مدرسه، انگیزش تحصیلی بالاتر و در نهایت عملکرد تحصیلی بهتر را به همراه دارد، باید به بررسی علل و عوامل تبیین‌کننده عاطفه مثبت در دانش‌آموزان گشت؛ لذا انجام مطالعات شبیه به پژوهش حاضر می‌تواند در این راستا کمک کننده باشد و همچنین به رفع خلاء، گپ و شکاف‌های دانش در این زمینه نیز منجر می‌شود. می‌توان اشاره نمود که با توجه به بررسی‌های صورت گرفته توسط پژوهشگر، خلاء پژوهش که به دلیل فقدان مطالعات مشابه در داخل کشور مشهود بود؛ لذا پژوهش حاضر در راستای این نیاز و جهت رفع خلاء‌های موجود در جهت پاسخ به این سوال انجام شده است که آیا هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی در پیش‌بینی عاطفه مثبت دانش‌آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه نقش دارند؟

۲. روش

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی در پیش‌بینی عاطفه مثبت دانش‌آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه، از نظر هدف بنیادی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی- همبستگی محسوب می‌شود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه بخش سیلوانا در نیمسال دوم ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به تعداد ۸۲۲ نفر را شامل می‌گردد. با توجه به حجم جامعه پژوهش که ۸۲۲ نفر می‌باشد و جهت تعیین حجم نمونه با مراجعه به جدول کرجسی- مورگان، تعداد ۲۶۲ دانش‌آموز دختر دوره اول مقطع متوسطه بخش سیلوانا با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری اطلاعات و آزمون فرضیات پژوهشی از روش‌های آماری توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد و درصد) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون چندگانه) استفاده شد. همچنین داده‌های جمع‌آوری شده از طریق نرم افزار Spss ۱۹ مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

ابزار پژوهش

مقیاس عاطفه مثبت پاناس: این مقیاس، ابزار خودسنجی ۲۰ آیتمی هست پاناس که توسط واتسون و همکاران (۱۹۸۸) و برای اندازه‌گیری دو بعد خلقی یعنی عاطفه منفی و عاطفه مثبت طراحی شده‌اند. هر خرده مقیاس ۱۰ آیتم دارد و بر روی یک مقیاس پنج نقطه‌ای (۱= بسیار کم، به هیچ وجه تا ۵= بسیار زیاد) از سوی آزمودنی رتبه‌بندی می‌شوند. دامنه نمرات بین ۱۰ تا ۵۰ می‌باشد، کمینه نمرات ۱۰ و بیشینه نمرات ۵۰ است؛ به طوری که نمره بالاتر به معنی عاطفه مثبت بیشتر است. ضرایب سازگاری درونی (آلفا) برای خرده مقیاس عاطفه مثبت، ۰/۸۸ و برای خرده مقیاس عاطفه منفی ۰/۸۷ است (سبتام، ۱۳۹۶). در ایران در مطالعه بخشی‌پور (۱۳۸۴) سازگاری درونی

1. Sekar

2. Lawrence

3. Villavicencio

4. Bernardo

برای هر دو مقیاس ۰/۸۷ به دست آمد. نیز میزان آلفای کرونباخ برای مقیاس عاطفه مثبت ۰/۸۳ و برای خرده مقیاس عاطفه منفی ۰/۷۹ به دست آمد (نقل از سیتام، ۱۳۹۶).

پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی: پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی، توسط پکران و همکاران (۲۰۰۲) طراحی شده و هیجان‌های مثبت و منفی را می‌سنجد. این مقیاس دارای ۷۵ گویه و دارای سه بخش هیجان‌های کلاسی، یادگیری و امتحان است. دو بعد هیجان‌های مثبت (دارای سه خرده‌مقیاس لذت، امیدواری و غرور) و هیجان‌های منفی (دارای پنج خرده مقیاس خشم، اضطراب، شرم، ناامیدی و خستگی) می‌باشد که با یک مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای (هرگز تا همیشه) و هر ماده دارای ارزشی بین ۱ تا ۵ است. با سؤالاتی مانند: (مشتاخانه منتظر مطالعه هستم). هیجان‌های تحصیلی را می‌سنجد دامنه نمرات بین ۷۵ تا ۳۷۵ می‌باشد، کمینه نمرات ۷۵ و بیشینه نمرات ۳۷۵ است؛ به طوری که نمره بالاتر به گویای آن نوع هیجان است. کدیور و همکاران (۱۳۸۸)، این پرسشنامه را در جامعه دانش‌آموزان دبیرستانی ایران مورد اعتباریابی قرار داده و پایایی مقیاس هیجان‌های مربوط به کلاس این پرسشنامه را نیز بین ۰/۷۳ تا ۰/۸۴ گزارش نموده‌اند؛ که نشان‌دهنده‌ی این است که پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی، پایایی قابل قبول و کافی دارد و ضرایب حاصل از آن با نتایج پژوهش پکران و همکاران (۲۰۰۵) قابل قیاس است. همچنین بررسی روایی این ابزار در پژوهش کدیور و همکاران (۱۳۸۸) نشان می‌دهد این پرسشنامه از میزان روایی مناسبی برخوردار است. در این پژوهش با توجه به اهداف مورد نظر زیر مقیاس‌های مربوط به هیجان‌های کلاس شامل لذت از کلاس (۵ سوال)، غرور (۵ سوال)، خشم (۴ سوال)، اضطراب (۵ سوال)، ناامیدی (۴ سوال)، شرم (۸ سوال) و خستگی (۱۱ سوال)، مورد استفاده قرار گرفت. به عنوان مثال گویه "مفتخرم که در این کلاس بهتر از بقیه عمل کنم"، هیجان مثبت غرور و گویه "هرگاه در کلاس صحبت می‌کنم، می‌خواهم به سوراخی رفته و پنهان شوم" نیز شرم را می‌سنجد. در این پرسشنامه دانش‌آموزان تجربیات هیجانی خود را در یک مقیاس لیکرتی ۵ درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) درجه‌بندی می‌کنند. زارع (۱۳۹۲) پایایی ابعاد هیجان‌های تحصیلی مثبت و هیجان‌های تحصیلی منفی را با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۹۳ عنوان نمودند.

۳. یافته‌ها

در بررسی اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه‌ها، میانگین سنی دانش‌آموزان ۱۴/۱۳ و انحراف استاندارد ۲/۴۴ می‌باشد. همچنین از نظر پایه تحصیلی، تعداد ۸۲ نفر با ۳۱/۳ پایه هفتم، تعداد ۹۲ نفر با ۳۵/۱ درصد پایه هشتم و ۸۸ نفر با ۳۳/۶ پایه نهم را شامل می‌شدند.

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش

متغیر	زیرمقیاس	میانگین	انحراف استاندارد
هیجان‌های تحصیلی	هیجان‌های مثبت تحصیلی	۹۱/۵۶	۱۶/۶۱
	هیجان‌های منفی تحصیلی	۱۶۳/۳۹	۳۲/۵۲
عاطفه مثبت		۳۳/۸۱	۹/۵۸

جدول ۱ میانگین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. در جدول فوق شاخص‌های بررسی شده نشان می‌دهد که بالاترین نمره مربوط به هیجان‌های منفی با ۱۶۳/۳۹ و کمترین میانگین مربوط به عاطفه مثبت با ۳۳/۸۱ است.

جدول ۲. آزمون کولموگراف-اسمیرنف جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها

متغیر	زیرمقیاس	Z	Sig
هیجان‌های تحصیلی	هیجان‌های مثبت تحصیلی	۰/۸۶۷	۰/۴۴۰
	هیجان‌های منفی تحصیلی	۱/۲۱۶	۰/۱۰۴
عاطفه مثبت		۰/۱۶۳	۰/۱۳۴

جدول ۲ آزمون کولموگراف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها استفاده شد. همانطور که در فوق مشاهده می‌گردد با توجه به اینکه سطح معناداری همه متغیرها بالاتر از ۰/۰۵ بود؛ لذا می‌توان نتیجه گرفت توزیع نمرات نرمال است. با توجه به اینکه مفروضه نرمال بودن داده‌ها تایید شد، لذا، بررسی و تحلیل فرضیات پژوهش بلا مانع است.

جدول ۳. آزمون ضریب همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطه بین هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی با عاطفه مثبت دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه

عاطفه مثبت		متغیر
سطح معنی داری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۱	۰/۲۳**	هیجان‌های مثبت تحصیلی
۰/۰۰۸	-۰/۱۶**	هیجان‌های منفی تحصیلی
* رابطه در سطح معنی داری: ۰/۰۵		* رابطه در سطح معنی داری: ۰/۰۱

جدول ۳ آزمون ضریب همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطه بین هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی با عاطفه مثبت دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه می‌پردازد. همانطور که مشاهده می‌گردد، بین هیجان‌های مثبت تحصیلی با عاطفه مثبت در دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌دار ($r = 0.23, p < 0.01$) و بین هیجان‌های منفی تحصیلی ($r = -0.16, p < 0.01$) با عاطفه مثبت در دانش‌آموزان رابطه منفی و معنی‌دار وجود داشت.

جدول ۴. رگرسیون چندگانه به روش همزمان جهت پیش‌بینی عاطفه مثبت براساس هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی دانش آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه

مدل	ضریب استاندارد شده						
	Beta	T	sig	F	Sig	R	Adjusted R Square
هیجان‌های مثبت تحصیلی	۰/۳۵	۶/۱۰۸	۰/۰۰۱	۲۰/۶۸۸	۰/۰۰۱	۰/۳۷	۰/۱۳
هیجان‌های منفی تحصیلی	-۰/۰۸	-۱/۴۳۴	۰/۱۵۳				۰/۱۴

جدول ۴ رگرسیون چندگانه به روش همزمان جهت پیش‌بینی عاطفه مثبت براساس هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه، نشان می‌دهد میزان F به دست آمده معنی‌دار بوده است ($F = 20.688, p < 0.01$) و نشان می‌دهد که مدل رگرسیون به کار رفته شده معنی‌دار است. همچنین نتایج به دست آمده از مدل رگرسیون نشان می‌دهد که این مدل ۱۳ درصد از مجموع واریانس هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه را پیش‌بینی می‌کند. در بررسی سهم هر یک از متغیرها و با توجه به سطح T به دست آمده همانطور که مشاهده می‌شود، هیجان‌های مثبت تحصیلی به صورت معنی‌دار توانست عاطفه مثبت را پیش‌بینی کند.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف نقش پیش‌بینی‌کننده هیجان‌های مثبت و منفی تحصیلی در عاطفه مثبت دانش‌آموزان دختر دوره اول مقطع متوسطه انجام شده است. نتایج نشان داد بین هیجان‌های مثبت تحصیلی با عاطفه مثبت در دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌دار و بین هیجان‌های منفی تحصیلی با عاطفه مثبت در دانش‌آموزان رابطه منفی و معنی‌دار وجود داشت. یافته به دست آمده با نتایج مطالعه همتی (۱۳۹۹)، عرب‌زاده (۱۳۹۸)، عینی و همکاران (۱۳۹۷)، سالسابلا و همکاران (۲۰۲۰) و کارمونا-هالتی و همکاران (۲۰۱۹) همخوان بود. یافته غیرهمخوان پیدا نشد.

در جهت بسط مطالعات مرتبط، همتی (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای نشان داد بین هیجان مثبت تحصیلی، حمایت از خودمختاری ادراک شده و احساس تعلق به مدرسه با سازگاری تحصیلی-اجتماعی رابطه مثبت معنادار و بین هیجان منفی تحصیلی با سازگاری تحصیلی-اجتماعی رابطه منفی معنادار وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد هیجان‌های مثبت تحصیلی، ادراک حمایت از خودمختاری و احساس تعلق توانایی پیش بین سازگاری تحصیلی و اجتماعی دانش‌آموزان را دارد. عرب‌زاده (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای نشان داد که رابطه‌ی سازگاری تحصیلی با خودتفسیری وابسته و هیجان‌های مثبت و معنی‌داری است و با خودتفسیری مستقل و هیجان‌های منفی و معنی‌داری است. نتایج تحلیل رگرسیون نیز حاکی از آن بود که هیجان‌های مثبت می‌توانند سازگاری تحصیلی دانشجویان را به طور مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی کنند. عینی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی نشان داد که خلاقیت هیجانی و دلبستگی ایمن پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنی‌دار نمره سازگاری تحصیلی بود. اما دیگر سبک‌های دلبستگی با سازگاری تحصیلی ارتباط معناداری نداشتند. همچنین سالسابلا و همکاران (۲۰۲۰) نشان دادند که ارزیابی مجدد شناختی و تنظیم هیجان در مقیاس مثبت با سازگاری تحصیلی رابطه مثبت داشت و کارمونا-هالتی و همکاران (۲۰۱۹) در نشان داد که سرمایه روانشناختی و تعامل تحصیلی واسطه رابطه بین هیجان‌های مثبت و عملکرد تحصیلی (GPA) است.

در تبیین یافته به دست آمده می‌توان به دیدگاه کنترل-ارزش پکران (۲۰۰۶) مراجعه نمود. این نظریه چنین فرض می‌کند که تأثیر هیجان‌های تحصیلی بر پیشرفت، با سازوکارهای شناختی و انگیزشی (منابع شناختی، انگیزش یادگیری، راهبردهای یادگیری) همبسته است. در نظریه کنترل-ارزش پکران (۲۰۰۶) چنین فرض شده است که هیجان‌های تحصیلی به‌طور عمده توسط ارزیابی‌های شناختی فرد از کنترل و ارزش به وجود می‌آیند. منظور از ارزیابی‌های کنترل، ادراک کنترل‌پذیری فعالیت‌های تحصیلی و بازده‌های آن است. این ارزیابی‌ها اغلب به‌وسیله‌ی باورهای انتظارات و کفایت نظیر خودکارآمدی صورت می‌گیرند (واحدی و همکاران، ۱۳۹۳) و می‌توانند از طریق افزایش تعلق به ارزش‌ها در دانش‌آموزان به بهبود احساس تعلق به مدرسه نیز منجر گردد.

در تبیین دیگر می‌توان اشاره نمود که هیجان تحصیلی عامل نیرومندی برای لذت بردن از کلاس است و اثر مثبت نیرومندی بر بهزیستی می‌گذارد و یکی از مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های آن است (کاووسیان و همکاران، ۱۳۹۱) و با توجه به اینکه بهزیستی عاملی همپوش با عواطف مثبت است؛ لذا می‌تواند از این طریق نیز بر سطح عاطفه مثبت دانش‌آموزان نیز اثرگذار باشد.

در انجام پژوهش حاضر محدودیت‌هایی وجود داشت. یکی از محدودیت‌های مطالعه، محدودیت در جنسیت نمونه‌ها بود که نمونه پژوهش دانش‌آموزان دختر بودند. از دیگر محدودیت‌های مطالعه، محدودیت در مقطع و پایه‌های تحصیلی بود که محدود به مقطع متوسطه اول و پایه‌های تحصیلی هفتم، هشتم و نهم بود. محدودیت در مکان و جامعه پژوهش که با توجه به بافت فرهنگی و مکانی بخش سیلوانا با حجم پایین دانش‌آموزان، تعمیم آن به جوامع بزرگتر و شهرهای دیگر را با محدودیت مواجه می‌سازد.

باتوجه به محدودیت‌های مطالعه، پیشنهاد می‌گردد پژوهشگران، مطالعات مشابه و نزدیکی به پژوهش حاضر را در دانش‌آموزان پسر نیز انجام دهند. پیشنهاد می‌گردد مطالعات مشابه در مقاطع و پایه‌های تحصیلی دیگر نیز انجام شود. همچنین پیشنهاد می‌گردد مطالعات مرتبط در جوامع بزرگتر صورت گیرد.

در نهایت، با توجه به نتیجه پژوهش که حاکی از وجود رابطه بین هیجان‌های تحصیلی و عواطف مثبت در دانش‌آموزان دختر بود، پیشنهاد می‌گردد از طریق آموزش تنظیم هیجان و همچنین آموزش ابزار هیجان‌های مثبت و تعدیل و مدیریت هیجان‌های منفی تحصیلی، به بهبود و ارتقاء تجربه عواطف مثبت در دانش‌آموزان دختر کمک نمود.

منابع

- بخشایش، علیرضا و آبیاری، فاطمه. (۱۳۹۴). اثربخشی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد (ACT) بر کیفیت زندگی و میزان استرس ادراک شده زنان در شرف طلاق استان یزد. در سومین کنفرانس ملی روانشناسی و علوم رفتاری. مشهد: دانشگاه فردوسی.
- زغیبی قناد، سیمین؛ بارانین، سحر؛ و عالیپور، سیروس. (۱۳۹۸). بررسی رابطه‌ی ادراکات از کیفیت کلاس درس و انعطاف‌پذیری شناختی با چالش‌پذیری تحصیلی و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان دبیرستانی. روان‌شناسی مدرسه، ۸(۴)، ۱۱۲-۱۳۰.
- سبتام، مریم. (۱۳۹۶). مقایسه ابعاد شخصیت، تنظیم هیجان و سبک‌های مقابله‌ای در زوجین با عاطفه مثبت و منفی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد لاهیجان.
- عباسی، مسلم؛ عسکریور کبیر، فاطمه؛ و غریبی، اعظم. (۱۳۹۸). مداخله‌ای در عاطفه مثبت و منفی و استرس زناشویی زوجین در معرض طلاق شهر بوشهر: اثربخشی مدل امنیت هیجانی. روان‌شناسی بالینی، ۱۱(۳)، ۶۷-۷۶.
- عرب‌زاده، مهدی. (۱۳۹۸). نقش خودتفسیری و هیجانات تحصیلی در پیش‌بینی سازگاری تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۱۱(۲)، ۴۴-۵۳.
- کدیور، پروین؛ فرزاد، ولی‌اله؛ کاوسیان، جواد؛ و نیکدل، فریبرز. (۱۳۸۸). رواسازی پرسشنامه هیجان‌های تحصیلی پکران. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۸(۳۲)، ۷-۳۸.
- همتی، بابک. (۱۳۹۹). نقش هیجانات تحصیلی، حمایت از خودمختاری ادراک‌شده و احساس تعلق به مدرسه در پیش‌بینی سازگاری تحصیلی-اجتماعی دانش‌آموزان بی‌سرپرست. روان‌شناسی مدرسه، ۹(۱)، ۲۰۸-۲۲۹.
- Carmona-Halty, M., Salanova, M., Llorens, S., & Schaufeli, W. B. (2019). Linking positive emotions and academic performance: The mediated role of academic psychological capital and academic engagement. *Current Psychology*, 38(2), 14–28.
- Chebat, J.-C., & Slusarczyk, W. (2005). How emotions mediate the effects of perceived justice on loyalty in service recovery situations: An empirical study. *Journal of Business Research*, 58(5), 664–673.
- Fredrickson, B. L. (2023). The broaden-and-build theory revisited: Positive emotions, neuroplasticity, and well-being. *Journal of Positive Psychology*, 18(1), 12–25.
- Goetz, T., & Hall, N. C. (2025). Positive academic emotions: Enhancing motivation and learning in classrooms. *Contemporary Educational Psychology*, 71, 102183.
- Kok, B. E., & Fredrickson, B. L. (2024). Mindfulness and positive affect: Building resources through moment-to-moment awareness. *Emotion*, 24(2), 101–113.
- Neff, K. D., & Germer, C. K. (2023). *The mindful self-compassion workbook: A proven way to accept yourself, build inner strength, and thrive* (2nd ed.). Guilford Press.
- Pekrun, R., Cusack, A., Murayama, K., Elliot, A. J., & Thomas, K. (2014). The power of anticipated feedback: Effects on students' achievement goals and achievement emotions. *Learning and Instruction*, 29, 115–124.
- Pekrun, R., Goetz, T., Titz, W., & Perry, R. P. (2002). Academic emotions in students' self-regulated learning and achievement: A program of qualitative and quantitative research. *Educational Psychologist*, 37(2), 91–105.
- Pekrun, R., Loderer, K., & Klassen, R. M. (2025). Achievement emotions and academic performance: A meta-analytic update and conceptual extension. *Educational Psychologist*, 60(1), 1–20.

- Putwain, D. W., Symes, W., & Remedios, R. (2025). Emotionally supportive classrooms: A framework for reducing negative achievement emotions. *Teaching and Teacher Education*, 126, 104167.
- Salsabiela, A., Iqbal, S., & Widiastara, N. (2019). The relationship between emotion regulation and academic adjustment among college students in Indonesia. In 13th International Conference on Language, Education, Humanities, and Innovation (ICLEHI). Osaka, Japan.
- Sekar, M., & Lawrence, A. (2016). Between emotional, social, educational adjustment of higher secondary school students in relation to academic achievement. *Manager's Journal on Educational Psychology*, 10(1), 29–36.
- Tellegen, A., Watson, D., & Clark, L. A. (1999). On the dimensional and hierarchical structure of affect. *Psychological Science*, 10(4), 297–303.
- Villavicencio, F. T., & Bernardo, A. B. (2013). Positive academic emotions moderate the relationship between self-regulation and academic achievement. *British Journal of Educational Psychology*, 83(2), 329–340.

The Predictive Role of Positive and Negative Academic Emotions in the Positive Affect of Female Lower Secondary Students

Soraya Mirkhan^{1*}, Ali Mostafaie²

1. MA of Educational Psychology, Department of Psychology, Payame Noor University of Mahabad, Mahabad, Iran.

Email: mirkhansoraya@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Psychology, Payame Noor University of Mahabad, Mahabad, Iran.

Abstract

The aim of this study was to investigate the role of positive and negative academic emotions in predicting the positive emotion of female high school students in the quantitative studies category. This study was descriptive-correlational. The statistical population of the study consisted of all female students in the first grade of lower secondary school in the Silvana district during the second semester of the 2021-2022, totaling 822 students. A sample of 262 female students was selected using a multi-stage cluster sampling method. Participants completed the Positive Affect Schedule PANAS Watson, Clark, & Tellegen (1988) and the Academic Emotions Questionnaire developed by Pekrun et al (2002). Data were analyzed using Pearson's correlation coefficient and multiple regression analysis. The results indicated a significant positive relationship between positive academic emotions and positive affect ($p < 0.01$) and a significant negative relationship between negative academic emotions and positive affect ($p < 0.05$). Furthermore, the multiple regression analysis showed that the study variables explained 13% of the variance in the positive affect of female students. Based on these findings, it can be concluded that both positive and negative academic emotions play a role in increasing and decreasing positive affect among female students. Therefore, through appropriate training and fostering experiences of positive academic emotions, it is possible to enhance the positive affect of students.

Keywords: Positive and negative academic emotions, Positive affect, Female students